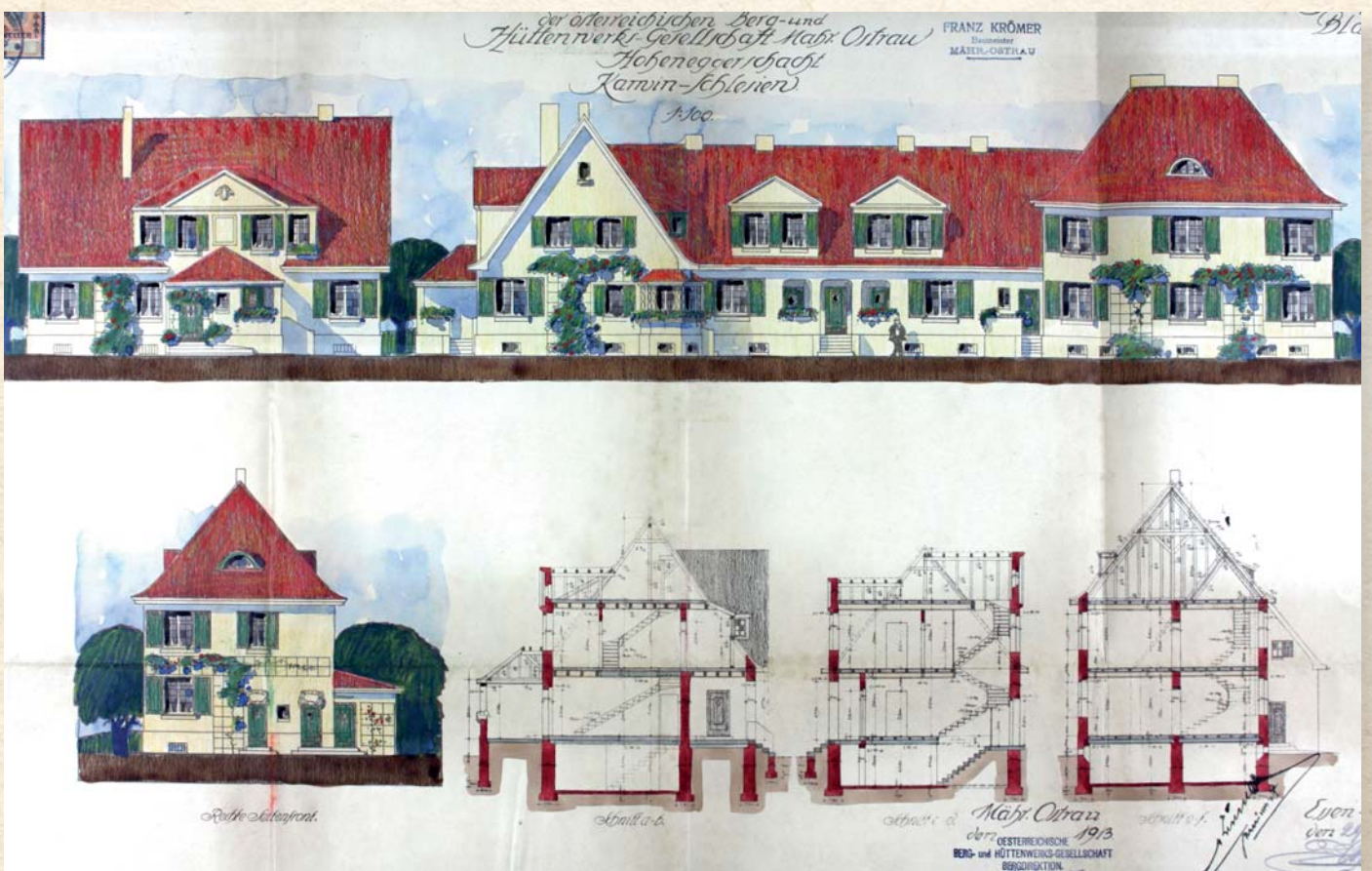

**DŮL BARBORA
V KARVINÉ
1907-2002**

Dobová kolorovaná pohlednice zachycující důl krátce po výstavbě. Soukromá sbírka.

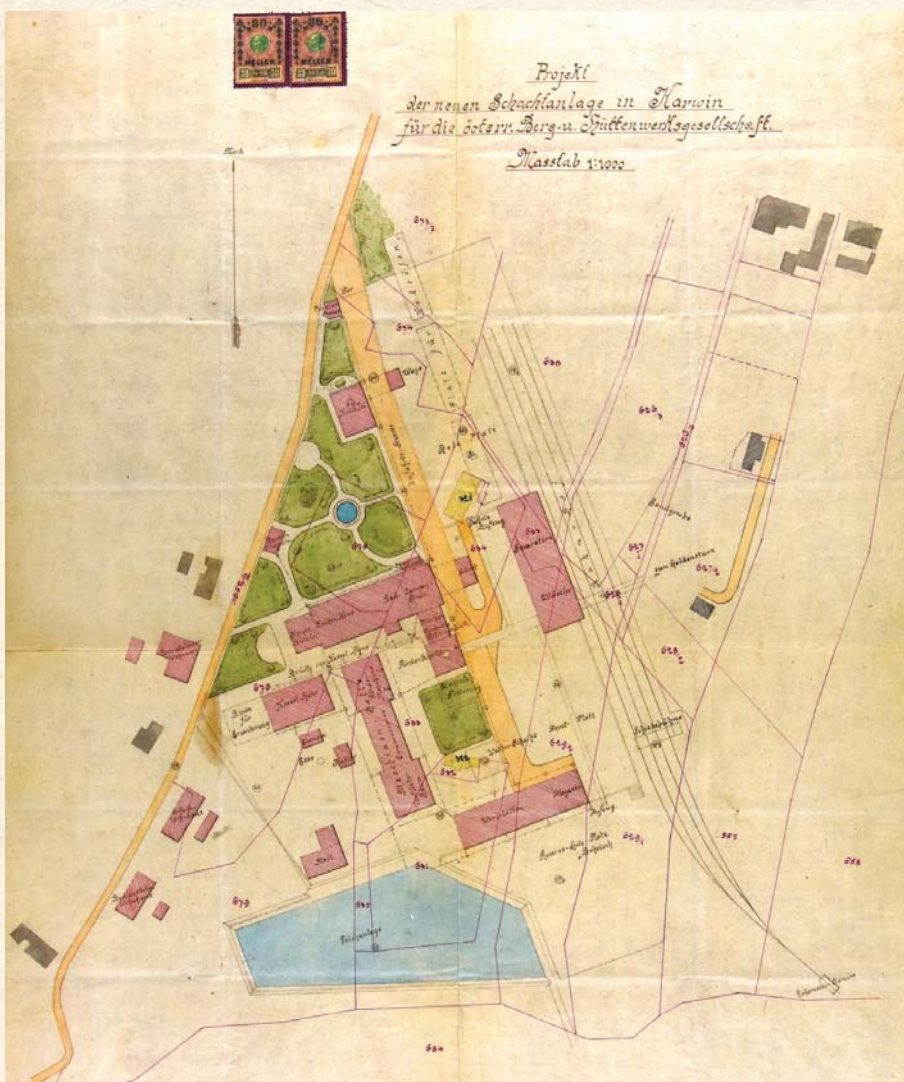

Plán domu z hornické kolonie „Nový Jork“, kterou nechala pro zaměstnance dolů Hohenegger a Austria (Barbora) nechala v Karviné postavit v letech 1913-1917 Rakouská báňská a hutní společnost. Jednalo se o první kolonii v Ostravsko-karvinském revíru, kde byly využity principy zahradního města. Státní okresní archiv Karviné.

HISTORIE DOLU BARBORA

Důl byl založen v roce 1907 Rakouskou báňskou a hutní společností, jejímž největším akcionářem byl rakouský arcivévoda Friedrich (v Bezručových Slezských písních označovaný jako markýz Géro). Nově založený důl dostal jméno Austria. Po Gabriele (1852) a Hoheneggeru (1883) se Austria stala třetím dolem, který společnost v Karviné vlastnila.

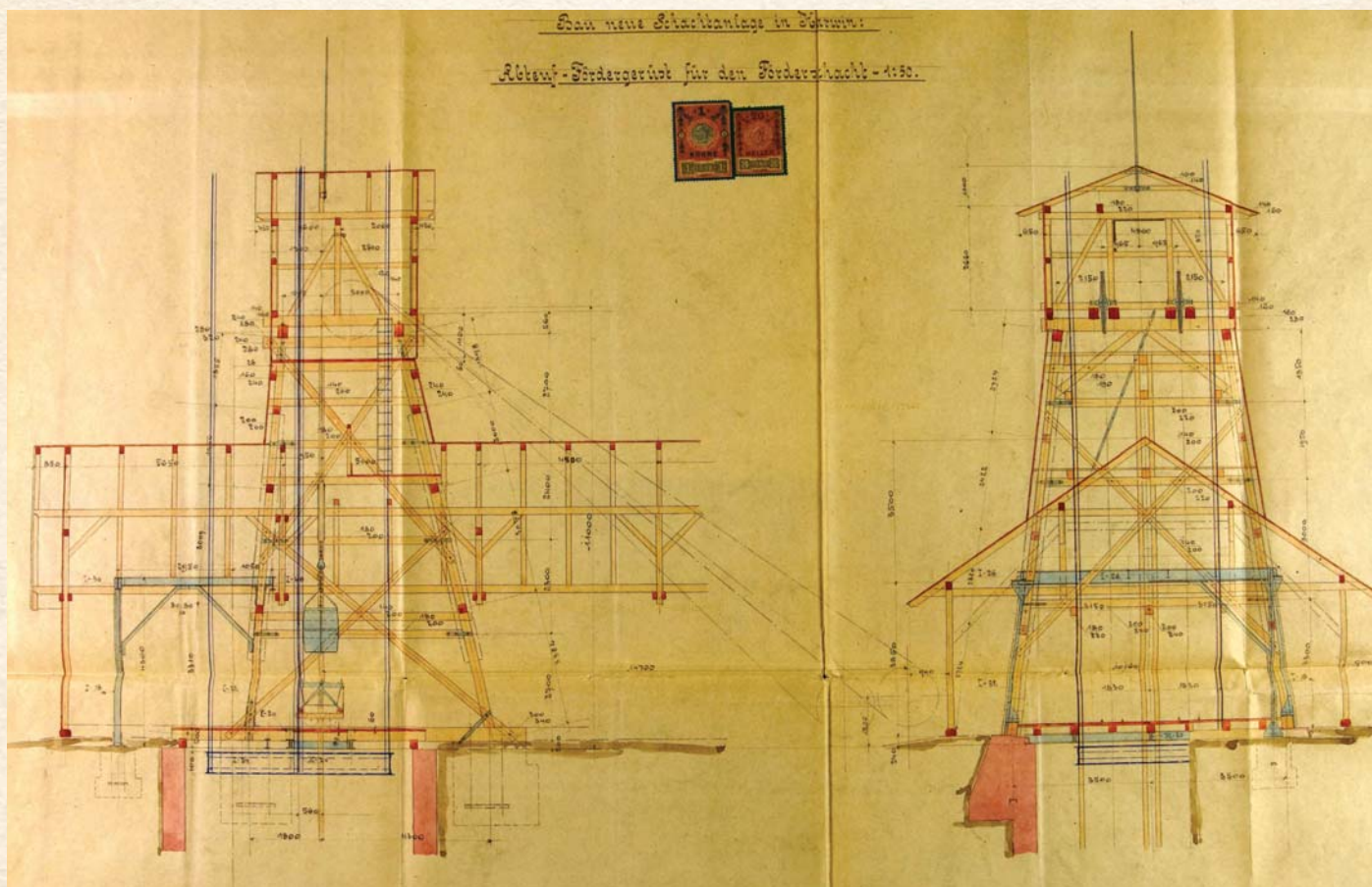
Důlní pole bylo otevřeno dvěma jámami. Nejprve se v roce 1907 začalo s hloubením výdušné jámy, o rok později pak těžní jámy, která byla dokončena v roce 1910. Na konci 20. let 20. století dosahovaly jámy hloubky 420 m. Podél těchto jam pak byla postavena velkoprostorová prosklená hala strojovny s eliptickým vstupem a v ní byly, což byla v revíru novinka, umístěny všechny povrchové stacionární stroje (kompresory, těžní stroje). Inspiraci pro toto nové moderní řešení představovala strojovna Dolu Zollern II/IV v Dortmundu. V roce 1912 byla výstavba dolu dokončena a rozběhla se řádná těžba.

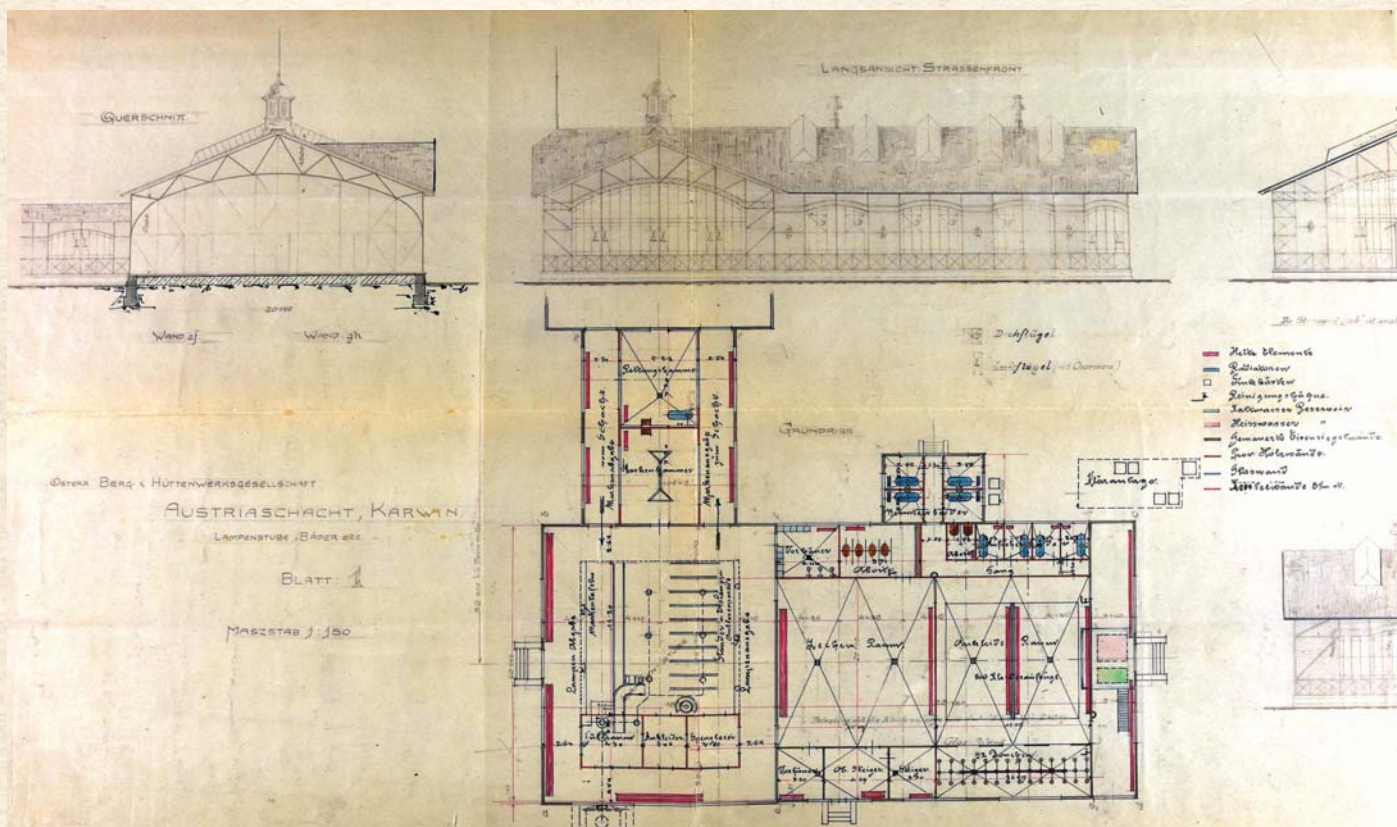
Situační plán dolu z roku 1907.
Státní okresní archiv Karviná.

Po první světové válce a přičlenění západní části Těšínska k nově vzniklému Československu byl důl v roce 1920 v důsledku proběhlých politických změn přejmenován na Důl Barbora. V témže roce byla založena druhá výdušná jáma a objem těžby uhlí postupně rostl (1924 - 421 200 t, 1937 - 717 000 t).

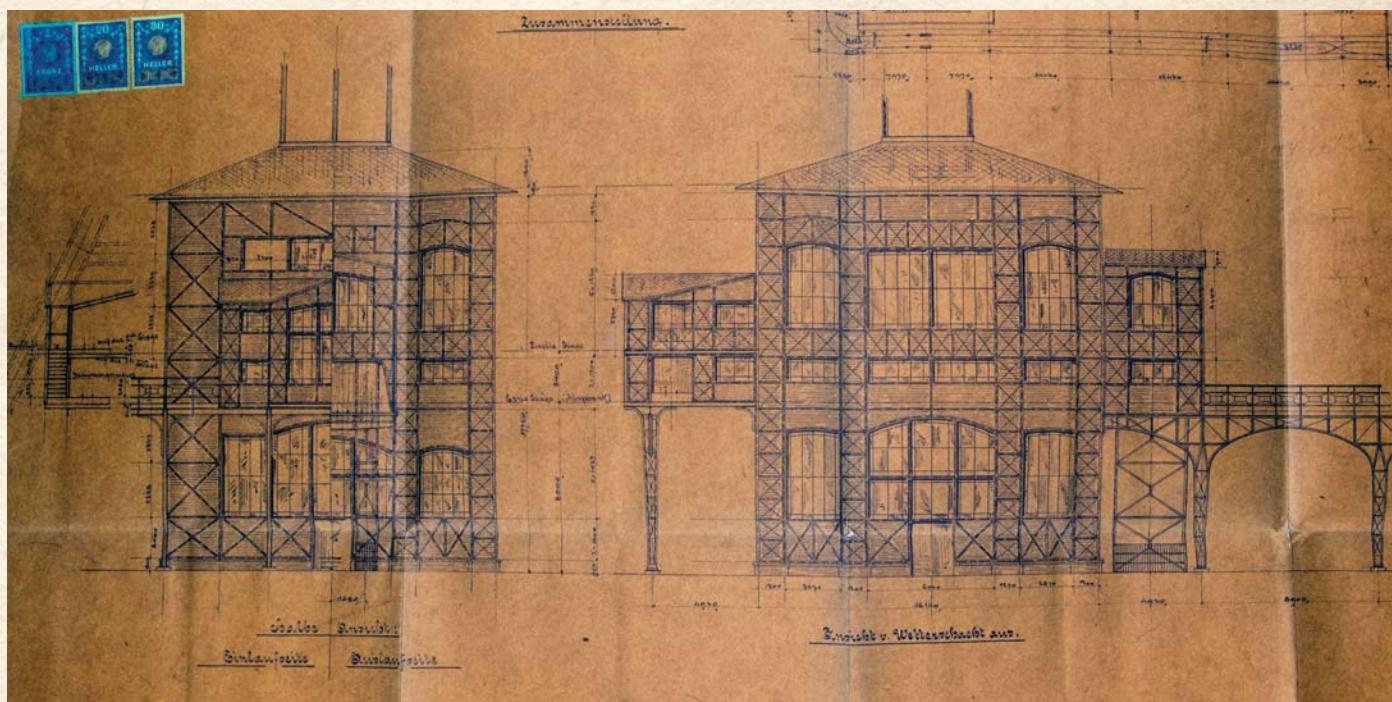
V letech 1936–1938 byl v blízkosti Dolu Barbora postaven Báňskou a hutní společností Ústřední závod Karviná (ÚZK), který se skládal z moderní velkokapacitní třídírny a prádla uhlí.

Výřez stavebního plánu hloubičího zařízení těžní jámy z roku 1907. Státní okresní archiv Karviná.

Stavební plány lampovny a koupelen z roku 1910. Státní okresní archiv Karviná.

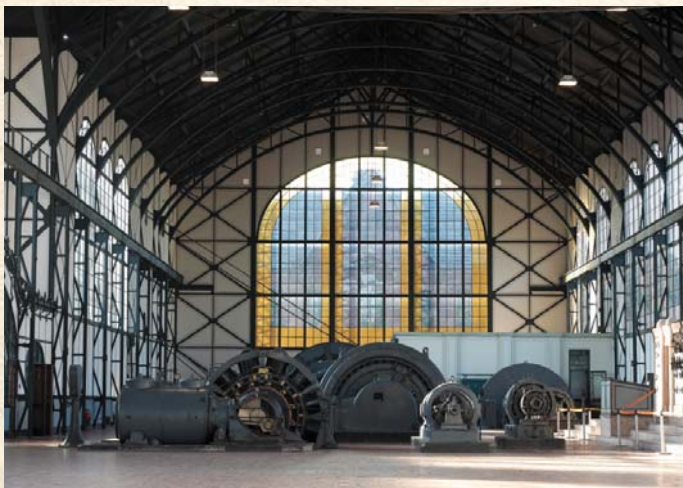
Detail stavebního plánu jámové budovy těžní věže z roku 1909. Státní okresní archiv Karviná.

Fotografie z roku 1912 zachycující výstavbu budovy prádla. Soukromá sbírka.

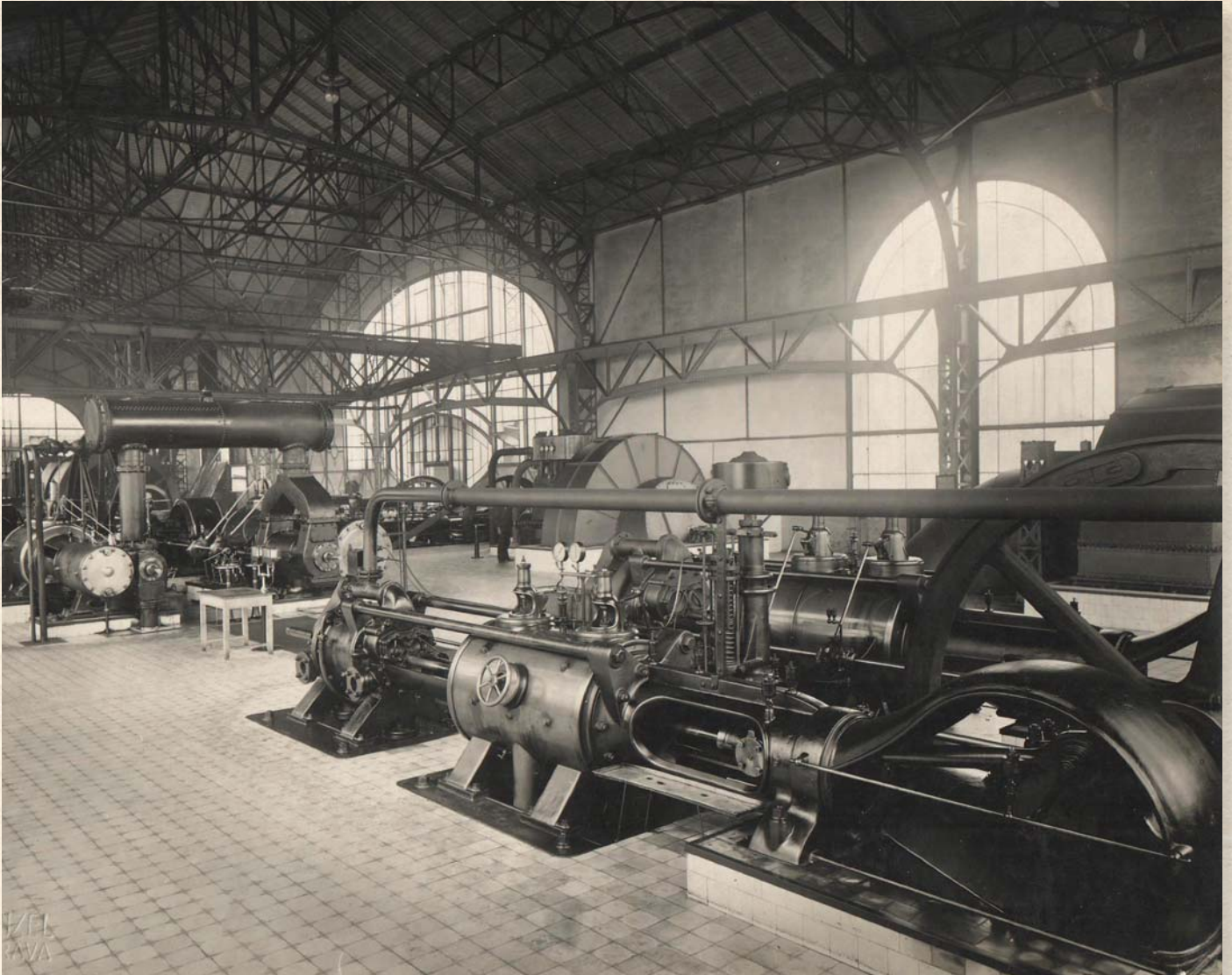
Budova strojovny Dolu Zollern II/IV v německém Dortmundu. Strojovna sloužila jako vzor pro stavbu strojovny Dolu Austria (Barbora).

Interiér strojovny Dolu Zollern II/IV v německém Dortmundu.

Strojovna Dolu Barbora s reprezentativním vstupem. Foto Milan Haluška, 2016.

Interiér strojovny s kompresory a těžními parními stroji, (1912-1920) Soukromá sbírka.

Fotografie z roku 1911 zachycující zadní část důlního areálu (jihozápadní pohled). V popředí komín spojený s nalevo stojící kotelnou, v pozadí samotná budova strojovny se střešními věžičkami a příhradovou těžní věží. Státní okresní archiv Karviná.

Fotografie dolu z 30. let 20. století. Státní okresní archiv Karviná.

Panoramatická fotografie Dolu Barbora z roku 1927. Archiv OKD.

26-628

26-634

26-622

Ústřední závod Karviná vybudovaný v letech 1936-1938. Zemský archiv v Opavě.

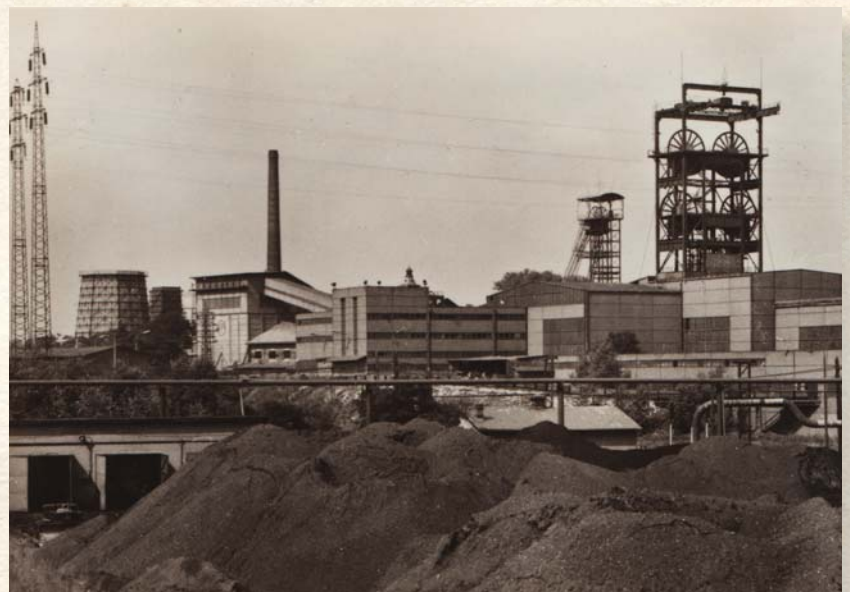
V době polského záboru v letech 1938–1939 nesl důl krátce jméno Pilsudski. Za druhé světové války pak byla Karviná jako většina Těšínska připojena přímo k nacistickému Německu a pověřenecká správa nad Dolem Barbora byla svěřena koncernu Hermann Göring Werke. Válečná výroba prudce zvyšovala nároky na těžbu uhlí. Nejvyššího objemu dosáhla těžba na Barboře v roce 1943, kdy bylo vytěženo 1 038 000 t uhlí. Důlní pole byla velmi silně rabována, všechny poruby se dobývaly do pole a na zával, bez ohledu na bezpečnost práce, důsledky a perspektivu.

Památník věnovaný zahynulým sovětským zajatcům pracujícím na karvinských dolech v období druhé světové války. Státní okresní archiv Karviná.

Chybějící pracovní sílu zajišťovali jednak váleční zajatci, zejména sovětští a italsí, z pracovních komand ústředního zajateckého tábora Stalag VIII B Teschen, jednak nuceně nasazení dělníci z východu tzv. Ostarbeitři, pocházející z obsazených území Ukrajiny, Polska či Ruska. Za války došlo také k zahájení výstavby nového prádla, koksovny (nebyla nikdy dokončena) a elektrárny, na jejíž stavbu byli přiděleni Židé ze zrušených ghatt v Sosnovci a Będzinu. Po osvobození byl důl znárodněn a v roce 1946 začleněn do nově zřízeného národního podniku Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly. V následujících letech proběhla velká modernizace dolu, která částečně navázala na některé přestavby zahájené již během války.

Byla dokončena elektrárna a budova jemného prádla, nové zahájena byla stavba velkokapacitní ústřední těžní jámy. V roce 1950 byla nad ústřední jámou postavena 48m vysoká těžní věž typu Walsum se dvěma těžními stroji Škoda systém Koepe. Rovněž byla rekonstruována všechna povrchová zařízení a přikročilo se k rozsáhlé mechanizaci.

Důl Barbora (1. Máj) v 70. letech 20. století. Soukromá sbírka Jana Polakoviče.

V roce 1951 se uskutečnilo plánované sloučení Dolu Barbora s Dolem 1. máj (dříve Důl Hohenegger) ve Velkodůl 1. máj, k němuž byl v roce 1958 připojen Důl Mír (dříve Gabriela). V roce 1960 byl název upraven na Důl 1. máj. V letech 1961 až 1965 došlo k převedení těžby z původní těžní jámy Barbora č. 1 na centrální těžní jamu Barbora č. 2 a původní těžní jáma Barbora č. 1 byla rekonstruována na hlavní výdušné dílo.

*Splněná státního plánu z roku 1963.
Soukromá sbírka Jana Polakoviče.*

*Strojovna dolu v 70. letech 20. století.
Státní okresní archiv Karviná.*

*Detail eliptického vstupu do strojovny, 70. léta 20. století.
Státní okresní archiv Karviná.*

*Příhradová ocelová těžní věž vysoká 41 m.
Foto 70. léta 20. století. Státní okresní archiv Karviná.*

V letech 1988 až 1992 byla podzemními cestami přesunuta těžba uhlí z Dolu Barbora na Důl Darkov. V roce 1997 získaly historické cenné objekty dolu statut kulturní památky: strojovna, těžní věž, kotelna, elektrikářské dílny (dříve koupelny) a kočárovna. V roce 2009 pak byla prohlášena památkou také těžní věž Walsum. Samotné ukončení těžby na dole Barbora proběhlo v roce 2002. Důl Barbora měl devět pater, čtyři jámy, konečnou hloubku 810 m a vytěžilo se zde cca 65 mil. t uhlí.

Správní budova dolu, v pozadí těžní věž typu Walsum.
Soukromá sbírka Jana Polakoviče.

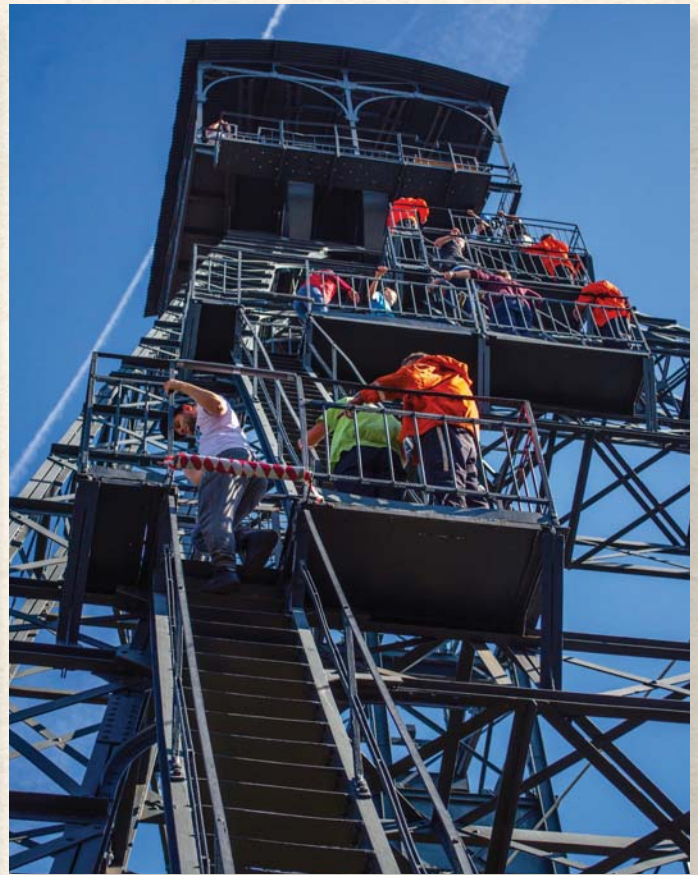

Poslední vytěžený vůz uhlí na Dole Barbora, 2002.
Archiv KKH Barbora.

V roce 2003 byl areál Dolu Barbora usnesením vlády předán do správy státního podniku DIAMO. Většina budov areálu byla v průběhu deseti let demolována, jámy zasypány a opatřeny betonovým povalem. Zachovány zůstaly pouze správní budovy a některé památkově chráněné budovy: strojovna s kotelnou, příhradová těžní věž a těžní věž Walsum, které byly opraveny. Bohužel objekty elektrikářských dílen a kočarovny musely být pro havarijný stav zbourány. Celková obnova historických objektů byla ukončena v roce 2015. Po opravách byl areál dolu několikrát příležitostně zpřístupněn veřejnosti a to např. v rámci Dnů evropského dědictví nebo Dne věží. V roce 2018 se v objektu strojovny na Den horníků konal slavnostní koncert Májováku. V současné době se hledá možné budoucí využití areálu.

Zpřístupnění areálu bývalého Dolu Barbora veřejnosti v rámci Dnů evropského dědictví. Foto: Milan Haluška, 2015.

Příhradová ocelová těžní věž Dolu Barbora. V rámci Dnů věží umožnil státní podnik DIAMO veřejnosti výstup na těžní věž.
Foto: Milan Haluška, 2016.

Koncert Májováků ve strojovně Dolu Barbora u příležitosti oslav Dne horníků 9. 9. 2017.
Foto Edmund Kijonka, 2017. Archiv Májovák Karviná, z. s.

Těžní věž typu Walsum byla v roce 2009 prohlášena kulturní památkou. Foto: Erika Schweserová, 2020.

DŮLNÍ NEŠTĚSTÍ

Smutnou a bohužel neodmyslitelnou kapitolu hornictví představují důlní neštěstí. Ta se nevyhnula ani Dolu Barbora. Po celou dobu své existence se důl potýkal se značnými přítoky vody, nebezpečím samovznícení uhlí a s vysokou exhalací metanu. Během dobývání trvalo stále nebezpečí endogenních požárů a značná část dobývacího prostoru se dostala do oblastí ohrožených nebo nebezpečných důlními otřesy. V souvislosti s těmito riziky byl Důl Barbora vždy na předních místech havarijní prevence. I přes veškerá preventivní a bezpečnostní opatření se nedalo všem tragédiím zabránit.

Největší důlní neštěstí v historii Dolu Barbora:

- 16. 5. 1927 - 7 obětí, 1 zraněný
- 18. 12. 1951 - 13 obětí, 14 zraněných
- 3. 5. 1981 - 7 obětí, 23 zraněných
- 11. 8. 1985 - 2 obětí, 23 zraněných
- 18. 10. 1990 - 30 obětí, 9 zraněných

Nejhorší důlní neštěstí postihlo Důl Barbora (tehdy ještě nazývaný Důl 1. máj) 18. října 1990, kdy došlo v hloubce cca 650 m ve sloji Prokop v 16:20 k výbuchu metanu. V tu dobu bylo v podzemí 245 horníků, z nichž 32 nevyfáralo na povrch. Ihned byl povolány jednotky báňských záchranářů, které začaly se záchrannými pracemi. Po náročných zásazích se podařilo v těžkých klimatických podmínkách nalézt a vyprostit dvacet obětí a tři zraněné, z nichž jeden zraněný v nemocnici podlehl. Devět obětí se nepodařilo i přes opakované průzkumy do značně devastovaných důlní děl a neprůchodných závalů nalézt. Při zásazích bylo nasazeno až dvacet pět pětičlenných čet denně. S ohledem na příznaky a nebezpečí samovznícení, byla již prozkoumaná oblast uzavřena protivýbuchovými hrázemi. Hlavní pozornost se soustředila na vyhledání ostatních obětí a jejich vyproštění. K vyproštění zbývajících devíti pohřšovaných horníků bylo zapotřebí vyrazit novou chodbu, která měřila přes 400 metrů. To se podařilo v únoru 1991, kdy záchranáři našli osm mrtvých těl. Tělo poslední oběti bylo nalezeno až v dubnu 1991 po vyražení další chodby. Teprve tehdy bylo možné definitivně uzavřít seznam 30 mrtvých horníků, z nichž nejstaršímu bylo 49 a nejmladšímu teprve 19 let.

Zvláštní vydání týdeníku HORNÍK z října 1990 s fotografiemi všech 30 obětí důlního neštěstí, k němuž došlo 18. října 1990. Státní okresní archiv Karviná.

Pro vyšetření tragédie byla ustavena zvláštní komise, která zjistila, že ohniskem výbuchu byly volné prostory vrchní lávky vyrubané porubu, pod níž byla ražena příprava bloku ve spodní lávce. Vyšetřování příčin výbuchu však nepřineslo jednoznačné určení zdroje iniciace výbuchu. Po vyloučení všech ostatních možností iniciace zůstaly jako zdroje zapálení výbušné směsi metanu se vzduchem dvě možnosti, a to buď odkrytým ohniskem skrytého záparu, nebo mechanickou jiskrou způsobenou závaľem hornin.

Záchranné práce v dole po výbuchu. Foto převzato z publikace Memento důlních nehod v českém hornictví.

Báňští záchranáři odpočívající po zásahu.
Státní okresní archiv Karviná.

Péče o dva přeživší horníky, Václava Rambouska (vlevo) a Jana Borgoně (vpravo), na chirurgickém oddělení Zdravotního ústavu národního zdraví OKD v Karviné.
Státní okresní archiv Karviná.

Oběti důlního neštěstí na Dole Barbora 18. října 1990

1. BAKO Igor	* 8. 8. 1960, ženatý, otec 3 dětí, horník v rubání
2. BERKI Eugen	* 12. 7. 1956, ženatý, otec 3 dětí, horník v rubání
3. BOTKA Michal	* 14. 7. 1960, ženatý, otec 2 dětí, horník v přípravách
4. BUBENÍK Vladimír	* 4. 10. 1953, ženatý, otec 3 dětí, horník v přípravách
5. ČERNOTA Libor	* 6. 1. 1964, ženatý, otec 2 dětí, horník v přípravách
6. DANKO Pavel	* 25. 2. 1958, ženatý, otec 1 dítěte, horník v přípravách
7. HAFKO Rudolf	* 28. 6. 1957, ženatý, otec 2 dětí, horník v rubání
8. HAVLAS František	* 30. 9. 1954, ženatý, otec 3 dětí, horník v přípravách
9. HECZKO Martin,	* 24. 4. 1966, svobodný, horník v rubání
10. HRDLICA René	* 21. 7. 1971, svobodný, horník v přípravách
11. KAKARA Alexandr	* 27. 3. 1957, otec 5 dětí, horník v přípravách
12. KOVAL Miroslav	* 16. 11. 1948, ženatý, otec 2 dětí, elektrikář
13. MACALÁK Peter	* 13. 2. 1955, ženatý, otec 2 dětí, horník v přípravách
14. MERTA Jiří	* 11. 3. 1959, ženatý, otec 2 dětí, směnový technik
15. NESET Milan	* 11. 11. 1956, ženatý, otec 2 dětí, horník v přípravách
16. NĚMEC Josef	* 4. 2. 1955, ženatý, otec 2 dětí, horník v přípravách
17. NOVÁK Josef	* 4. 4. 1958, ženatý, otec 1 dítěte, záchranář
18. NOVOTNÝ Josef	* 14. 3. 1960, ženatý, otec 4 dětí, horník v rubání
19. PECHA Milan	* 6. 12. 1957, ženatý, otec 4 dětí, horník v přípravách
20. RAJČÁK Otto	* 16. 10. 1963, rozvedený, horník v přípravách
21. RAKOWSKÝ Karel	* 3. 2. 1968, rozvedený, horník v rubání
22. SANTARIUS Petr	* 23. 2. 1964, ženatý, otec 1 dítěte, záchranář
23. SOHAJDA Nándor	* 30. 8. 1968, svobodný, horník v rubání
24. STANĚK Ivo	* 25. 11. 1963, ženatý, otec 2 dětí, záchranář
25. SVOBODA Erich	* 9. 11. 1944, ženatý, otec 1 dítěte, horník v rubání
26. SZAMARANSKÝ Josef	* 10. 3. 1950, ženatý, otec 4 dětí, horník v přípravách
27. ŠIMON Rostislav	* 24. 6. 1963, ženatý, otec 2 dětí, horník v přípravách
28. ŠMAUS Milan	* 9. 4. 1945, svobodný, horník v přípravách
29. ŠTĚPÁNEK Jan	* 13. 3. 1941, ženatý, otec 1 dítěte, horník v přípravách
30. ŽELEZNÝ Jaroslav	* 18. 7. 1946, otec 1 dítěte, směnový technik příprav

Čest jejich památce

Z iniciativy Jana Kavky, předsedy spolku KKH Barbora, byla vyhotovena k 30. výročí důlního neštěstí pamětní deska, jež bude trvale umístěna na budově strojovny dolu.
Archiv KKH Barbora.

Kroužek krojovaných horníků Barbora, z. s.

Počátky spolku spadají do období první republiky, kdy byl v Prostřední Suché 10. května 1926 založen česko-polský hornický spolek pod názvem Spolek horníků pro Prostřední Suchou a okolí - Stowarzyszenie górników dla Sriedniej Suchej i okolicy. Stanovy byly schváleny Zemskou správou politickou v Opavě dne 7. června 1926. Spolek, jehož náplní bylo „šíření a zdokonalování hornického ducha mezi horníky“, řídil desetičlenný výbor volený valnou hromadou na tři roky. Prvním předsedou se stal Karel Folwarczný. Již v roce 1927 získal spolek povolení k nošení hornického stejnokroje.

Úředně schválený návrh stejnokrojů spolku z roku 1927. Zemský archiv v Opavě.

Na mimořádné valné hromadě spolku, konané 28. září 1936, byly schváleny nové stanovy, kterými se změnil název spolku na Spolek krojovaných horníků a zřízenců pro Karvinnou a okolí se sídlem v Karvině (dnes městská část Karviná-Doly). Nové stanovy oproti předchozím mimo jiné také umožňovaly, aby spolek mohl tvořit pobočky v okolních obcích nebo ve všech uhelných dolech karvinského revíru. V témže roce vedení spolku zažádalo u Zemského úřadu v Brně o povolení zřídit a užívat spolkový prapor. Povolení bylo uděleno a 4. července 1937 byl první prapor spolku slavnostně vysvěcen.

Schválený návrh praporu z roku 1937. Rozměr 120x160 cm. Na lící straně vyobrazen sv. Prokop. Na rubu v horní a dolní části uveden název spolku, uprostřed mlátek s kladivem a kahanem, po stranách lipové ratolesti. Zemský archiv v Opavě.

První prapor spolku pochází z roku 1937. Archiv KKH Barbora.

Fotografie členů spolku ze slavnostního svěcení praporu, které se uskutečnilo 4. července 1937. Archiv KKH Barbora.

Za německé okupace byla činnost spolku zastavena a spolek prakticky zanikl. K obnovení spolku došlo záhy po osvobození, ale jeho samostatná činnost trvala jen krátce. Po únorovém komunistickém převratu v roce 1948 totiž došlo k postupné likvidaci spolků. Nadále mohl spolek fungovat jen v rámci Revolučního odborového hnutí (ROH). V roce 1953 se tak bývalý spolek mění v Kroužek krojovaných horníků při závodním klubu ROH Dolu 1. Máj.

Výbor spolku z roku 1968. Archiv KKH Barbora.

Ukázky z kronik spolku. Archiv KKH Barbora.

I po roce 1989 hornické spolky zůstaly začleněny pod odborové organizace. Nyní nikoli pod ROH, ale pod jednotlivými organizacemi Odborových svazů. Když byla v roce 2002 ukončena těžba na Dole Barbora, spolek se nově organizačně začlenil pod Odborový svaz Dolu Darkov. V roce 2009 se spolek z úsporných důvodů přestěhoval do klubovny zahrádkářů na Bělidle v Karviné-Fryštátě. Zde získal dvě místnosti, přičemž jedna sloužila jako sklad, druhá byla využívána jako klubovna spolku. V roce 2015 došlo v souvislosti se změnou legislativy k úpravě názvu spolku na Kroužek krojovaných horníků Barbora, z.s. V roce 2019 se spolek od města Karviné podařilo získat do pronájmu nové prostory na náměstí Budovatelů v Karviné-Novém Městě, kde sídlí spolek dodnes. Velkorysejší zázemí umožnilo vybudování menšího spolkového muzea, pořádání besed, přednášek či společenských akcí (např. plesy spolku).

Předseda spolku Jan Kavka v Senátu Parlamentu České republiky v roce 2012. Archiv KKH Barbora.

Prioritou spolku v roce 2020 bylo uspořádání pietního aktu k uctění obětí důlní tragédie z 18. října 1990 na Dole Barbora. Při vzpomínkové akci došlo k slavnostnímu odhalení pamětní desky se jmény všech 30 obětí neštěstí, která byla umístěna na budovu strojovny dolu. V této souvislosti patří poděkování Nadaci OKD, zastupitelům města Karviná v čele s panem primátorem Ing. Janem Wolfem, místopředsedovi Poslanecké sněmovny Tomáši Hanzelovi, senátoru MUDr. Radku Sušilovi a řediteli DIAMO Ing. Petru Křížovi. Bez nich by se tato akce nemohla vůbec uskutečnit.

Oslavy svátku sv. Barbory u polských kolegů v Kaczycích, 2014. Archiv KKH Barbora.

Účast členů spolku na 5. Ľubietovskom baníckom a hutníckom dni, 2016. Archiv KKH Barbora.

Činnost spolku je založena především na udržování hornických tradic. Členové spolku se zúčastňují řady pietních akcí nejen v Česku, ale také v zahraničí. Při pohřbu člena spolku je držena čestná stráž i se spolkovým praporem. Spolek se rovněž zapojuje do oslav sv. Barbory a pravidelně se účastní tradičního skoku přes kůži. Dále se organizují zájezdy a různé zábavné akce pro členy - plesy, zahradní slavnosti aj. K 1. 1. 2020 evidoval spolek 137 členů, přičemž nejmladšímu členovi bylo 8 let a nejstaršímu 94 let.

Svěcení nového praporu spolku se uskutečnilo 8. července 2017 v kostele Povýšení sv. Kříže v Karviné.
Archiv KKH Barbora.

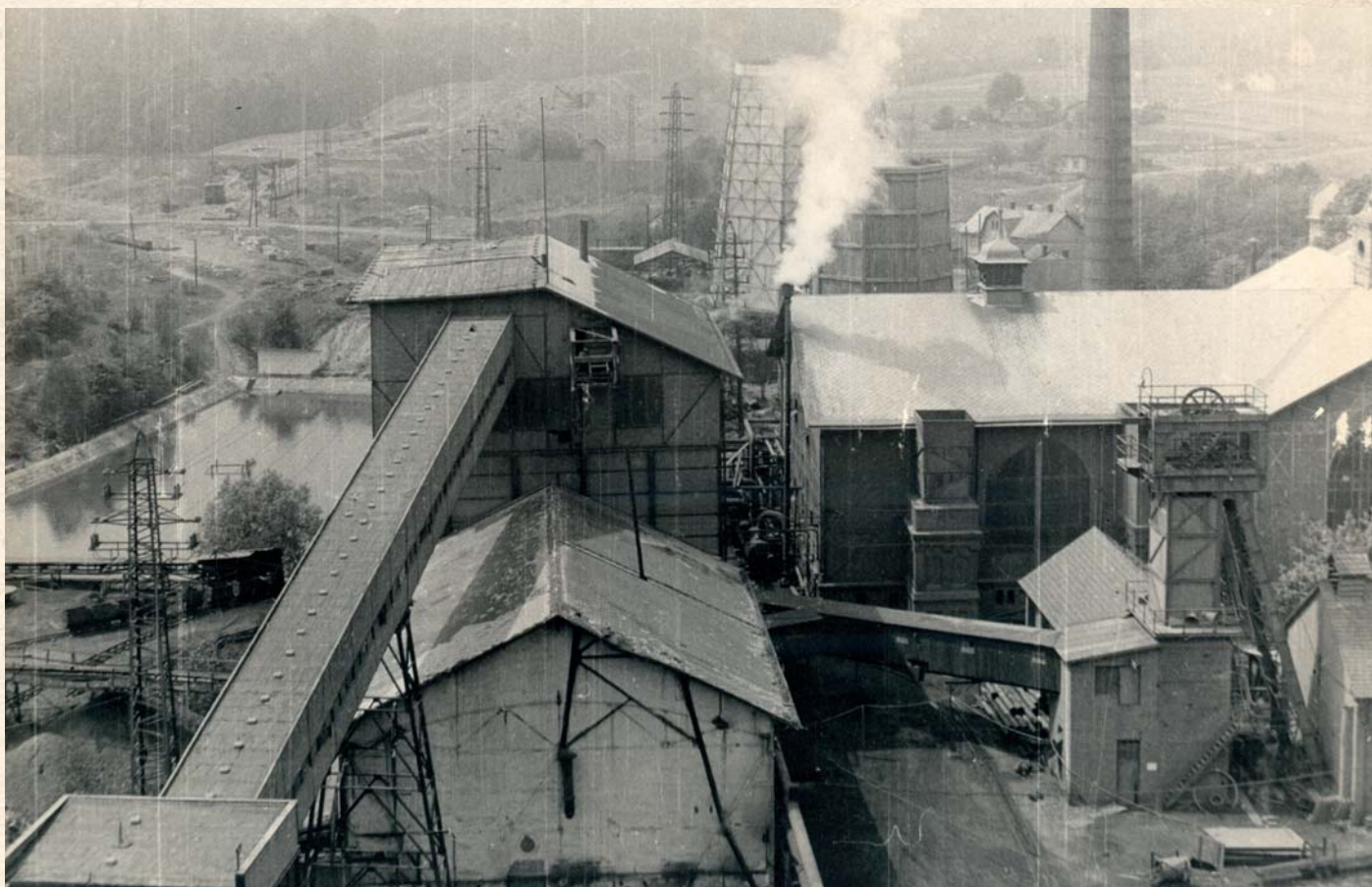
Oslavy 90. narozenin členky spolku paní Květy Špinkové, 2017. Archiv KKH Barbora.

Jihlavské haviření 2019. Archiv KKH Barbora.

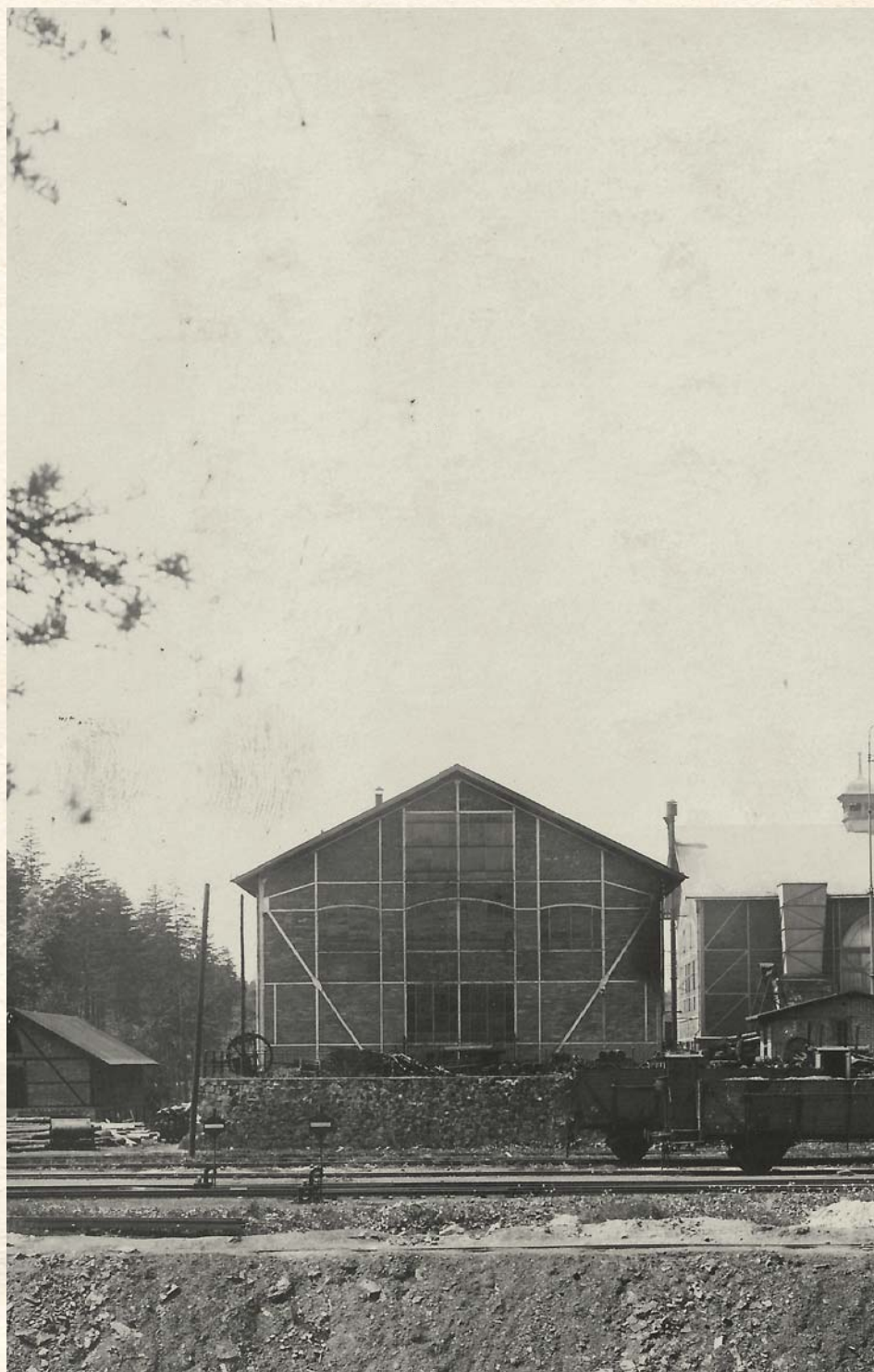
Společné foto členů spolku s ministrem zahraničí Lubomírem Zaorálkem na Dnu horníků v Karviné, 2017. Archiv KKH Barbora.

Nedatovaný snímek areálu Dolu Barbora. Soukromá sbírka.

Letecký snímek zachycující opravu strojovny v roce 2014. Archiv DIAMO, s. p.

Autor: Radim Kravčík

Název: Důl Barbora v Karviné 1907-2002

Grafická úprava a tisk: Upgrade CZ s.r.o.

Vydal: Kroužek Krojovaných horníků Barbora z.s., 2020

Neprodějně – určené pro vnitřní potřebu spolku

Náklad: 200 ks

**Tento projekt byl realizován
za podpory Nadace OKD**

Za nezištnou a obětavou pomoc děkujeme předsedovi spolku Janu Kavkovi,
bez kterého by tento almanach a pamětní deska nikdy nevznikla.